

Kent yönetimlerinde demokrasiyle ilgili durum ve beklenti

Türkiye seçimini yaptı: Daha daha muhafazakar, daha az özgür ve demokratik, sorunları biraz daha giriftleşmiş ve daha kimliksiz kentlerde yaşayacak. Buna karşılık, direnişçi kent toplulukları da bugün hala canlı ve dinamik. Yeniden oturup düşünmek ve yaratıcı yöntemler yaratmak/bulmak zorundayız.

Akın Atauz

03/06/2023

aatauz@yahoo.com

Türkiye ülkesel ölçekte seçimini yaptı. Bu seçim, otoriterlikten/ ayrımcılıktan ve ötekileştirmeden, kutuplaştırmadan ve savaştan yana olan politikaların onaylandığını ve bunun toplumun yarısından biraz fazlası tarafından benimsendiğini gösteriyor. Türkiye daha muhafazakar, daha az özgür ve demokratik, sorunları biraz daha giriftleşmiş ve daha kimliksiz kentlerde yaşayacak. Bu olgu “kent toplumları, bu durumu nasıl karşılayacak ve demokrasi doğrultusunda neler yapılabilir?” ya da “yapılabilecekler bakımından nasıl düşünebiliriz?” sorularına getiriyor bizleri. Soru çok geniş olduğu kadar “kentler” terimi de büyük bir çeşitlenme içeriyor. Metropollerden küçük kentlere/ kasabalara kadar yerleşimler arasında nüfus farkları olduğu gibi coğrafi farklar, toplumsal-ekonomik-kültürel farklar da var. Ancak yine de hayali bir ortalama kent üzerinden düşünmeye çalışalım: Bugün kentlerdeki temel sorun alanları nelerdir? Bu sorun alanlarındaki değişme eğilimleri nelerdir ve kent yönetimleri bu sorunlara yanıt bakımından ne tür arayışlar içinde? Kent toplumları hem sorunlar

hem de kent yöneticilerinin uygulamaları/ programları karşısında ne yapıyorlar ve ne yapabilirler?

Belirsizlikler çok ve somut/ net yanıtlar oldukça güç olsa da, bu düzeyden başlayarak düşünelim ve adım adım ilerlemeye çalışalım.

Hangi alanlarda politika geliştirilmeli?

Önce sorunları kabaca kümeleyelim:

Türkiye kentleri hala göç ve nüfus değişiklikleri konusunda çok az düşünce ve politika geliştirebilmiş durumda ve aldığı ve verdiği göç, nüfus kompozisyonundaki değişiklikler konusunda oldukça az ve niteliksiz bilgilere sahip. Oysa nüfusun temel dinamikleri konusunda yaklaşık olsa bile eğilimleri kestirmeden, kentin diğer güncel sorunları konusunda sağlıklı bir öngörü yapmak ve politika geliştirmek olası değildir.

Politika geliştirilmesi gereken temel alanlar;

- Konut ve kiracılık/ kent mülkiyeti, boş konut stokundaki durum ve toplumsal sınıfların gereksinimlerini dikkate alan politikaların yokluğu,
- Ulaşımda karşılaşılan sorunlar ve kamu taşımacılığının yetersizliği/ ağır raylı sistemlerden başlayarak saçaklanan bir toplu taşıma rejiminin geliştirilememesi, özel araç egemenliği/ otomobil önceliği ve bisiklet-yaya ulaşım düşüncesinin terk edilmişliği,
- Altyapı yetersizlikleri ve ekolojik sorunların/ kirlenmelerin, iklim değişikliğine karşı yapılması gereken hazırlıkların unutulmuş olması ve ağaçlandırma/ yeşil alan-yeşil yolların/ doğal verilerin/ dokuların korunabilmesindeki ihmaller (bu tür sorunların öncelik sıralamasında tam olarak ikincilleştirilmiş, hatta son sıralara itilmiş olması),
- Kentlerin bir plan öngörüsüne göre değil, kentsel rant arayışlarının stratejilerine göre sıçramalı-saçaklı/pahalı bir biçimde büyümesi, (ticaretin ve kültürün

geliştiği) kent merkezlerinin ve alt-merkezlerin giderek anlamını yitirmesi ve çöküntüleşmesi,

- Kentlerdeki toplumsal-kültürel yarılmının giderek güçlenmesi ve (kadına karşı ayrımcılıklardan başlayarak, yoksullara, göçmenlere/ mültecilere, politik muhalefetlere vb.) yönelik ayrımcılıkların giderek keskinleşmesi ve özellikle sınıfsal kutuplaşmaların artması,
- Kent kimliklerinin erozyonu ve kentlerin sahip oldukları özgünlükleri/ tarihi dokuları ve kültürel özellikleri koruyabilmesindeki güçlükler, tek-tipleşme ve kimliksizleşme,
- Kentlerin kamusal alanlarının giderek daralması, kentlilerin ortak sorunlar ve bunlara dair politikaları tartışabilecekleri mekanların geliştirilememesi, kentlilerin içinde yaşadıkları kentlerin sorunları ve olası değişim düşünceleri bakımından yabancılaşması vb.

biçiminde kabaca özetlenebilir.

Rant, kente karşı

Yukarıda değinilen bütün sorunlardaki artışın kentsel rant yaratılması/ ranta sermaye birikimi arayışındaki mülkiyet sahibi sınıfların el koyması vb. gibi nedenlerden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Son on yıllarda (her zaman var olan) “kent=rant” eşitliği kavrayışı giderek güçlendi ve kentlerdeki bütün yıkımlar veya yenilemeler kent planlamasına göre değil, daha çok rant arayışının egemenliğine göre oldu.

Ancak belediyelere haksızlık etmemek için giderek ağırlaşan bir merkezi yönetim vesayeti altında olduklarını, aşırı müdahaleci merkezci tutumun giderek katılaştığını ve ülke yönetimindeki genel politik-ideolojik eğilimin demokrasiden uzaklaştığını, diktatoryal/ hegemonik popülist, ayrımcı ve yoksullaştırıcı/ yoksulları ezen bir doğrultuda gelişmekte olduğunu da not etmeliyiz.

Ayrıca kent planlaması kavramının tamamen işlevsizleştığını, sadece rant türü çıkar dağıtımında-denetiminde otoriteyle sermaye arasındaki pazarlığın bir aracı olarak kullanılmakta olduğunu da eklemek gerekecek.

Yine inceltilememiş/ayrıntılılandırılmamış olmayı göze alarak, kent yönetimlerinin bu tür sorunlara nasıl yanıt verdiklerine bakalım. Yukarıdaki notları dikkate alarak, belediye yönetimlerinin yaklaşımlarını kabaca iki grupta toplayabiliriz:

- Daha demokratik ve rasyonel davranma arayışında veya iddiasında olan, rant-çıkarcılığının çok toplumun en yoksul sınıflardan başlayarak gereksinimlerini dikkate alan uygulamalarını yönlendirmeye çalışan belediyeler

ve

- Rant çoğaltımına ve dağıtımına/ kuralsızlığa/ çıkarıcılığa/ kayırmacılığa/ rüşvete öncelik veren, belediye kurumunu yandaş grupları için zenginleşme/ sermaye birikimi aracı olarak değerlendiren, kentin kimliğini “Türk-İslam” sentezine göre yapay bir biçimde yeniden kalıplayan ve en yoksulları dilencileştirerek sessizleştiren belediyeler. (Bu tür belediyeciliğin en tipik örneği, bir önceki **Ankara Belediyesi** yönetimi olmuştu.)

Daha demokratik olma çabasındaki belediyeleri de iki alt gruba ayırabiliriz:

- Genellikle (batı ve orta Anadolu’daki) metropoliten kentlerin belediyeleri ve
- Kürtlerin yoğunlukta olduğu yerleşim belediyeleri.

İkinci tür belediyeler, kentlinin güncel-gerçek sorunlarına daha duyarlı, daha demokratik ve katılımcı yaklaşım denemeleri geliştirdiler; ancak merkezi yönetim bu belediyelerin hepsindeki demokrasiyi ezerek yerlerine kayyım atadı. Dolayısıyla Türkiye’nin belediyecilik deneyiminde birikim sağlayabilecek arayışlar bastırılmış oldu.

Metropollerdeki belediyeler de merkezin yoğun baskısı altında olmakla birlikte politik-ideolojik olarak kentsel rant yaklaşımından uzaklaşmadı. Ekolojik ve kültürel-tarihsel değerleri umursamayan ve kentlilerin katılımını samimi bir biçimde sağlamayı beceremeyen veya açıkça reddeden bir tutum içinde oldular. Ancak hırsızlıkları ve rüşveti kısmen azalttılar. Rasyonel-planlı bir geleceği arıyormuş gibi yaparak bir önceki dönemin projelerini sürdürmeyi önemsediler. (**Kanal İstanbul** hariç.)

Bu durumda kent toplumu/ toplumları olarak önümüzde oldukça umut kırıcı, cesaret vermeyen bir tablo varmış gibi duruyor. Ancak 10 yıl önce Türkiye’deki kent topluluklarının yarattığı olağanüstü yaratıcılık, coşku ve enerji dolu **“Gezi direnişlerini”** aklımızda tutmalıyız.

Gezi’yi yaratmak için inanılmaz bir özveriyle çaba göstermiş, ülkede o zaman kadar geliştirilmiş olanlardan daha ilginç demokrasi ve katılım deneyimlerini sınamış ve yaratmış bir kent toplumunun varlığını da unutmamak gerekiyor. Bu ülkenin en gözü pek mücadeleçilerinin/ direnişçilerinin Gezi nedeniyle iktidar tarafından hapiste tutulduğunu biliyoruz.

Buna karşılık, direnişçi kent toplulukları bugün hala canlı ve dinamik.

Yeniden oturup düşünmek ve yaratıcı yollar/ yöntemler yaratmak/bulmak zorundayız.

Kentsel demokrasiyi, bütün totaliter baskılara ve yerel yönetimlerdeki dar görüşlere rağmen nasıl geliştirebiliriz? Demokratik değerleri, katılımcı mekanizmaları, kentsel sorunları tartışmak/ çözüm önerileri/ kamusal alanı geliştirmek ve politik olarak yüceltmek amacıyla nasıl kullanabiliriz/ geliştirebiliriz?

Bu tür soruları, daha önce de tartışmıştık, ama yeniden ve yeni düşüncelerle ve yaklaşımlarla tartışmayı sürdürmek gerekiyor.

Direneceğiz ve sürdüreceğiz.

Akın Atauz

